Kozhukharov, St.

СЪВРЕМЕННИ КНИЖКИ
ЗА
ПРОЧИТАНИЕ НА СѢКИГО.
Книжка шеста

ПЕРУНИКА

Съдържа
СТАРИ НАРОДНИ ОБИЧАИ, ПОСЛОВИЦИ, ПРИКАСКИ ВЪ ХАСКЮЙСКАТА ОКОЛИЯ (ЮЖНА БЪЛГАРИЯ),

Отбрани спчкитѣ изъ обирката
на
Отца СТ. Д. КОЖУХАРОВА
Священникъ въ г. Хаскюй.

ИЗДАВА
ИЛИЯ Р. БЛЪСКОВЪ.

ВАРНА
ПЕЧАТНИЦА Л. НИТЧЕ
1883.

GR

Подаръкъ
Г-ну
Борисову

С. С. [illegible]
Д. [illegible]

ПЕРУНИКА.

СТАРИ НАРОДНИ ОБИЧАИ

Изъ Хасковската околия.

(*Изъ сбирката на отца попъ Ст. Д. Кожухарова.*)

Какъ лѣкуватъ боленъ за главоболие.

Кога заболи глава нѣкого, нашитѣ прости селени, ще повикатъ **баба баснарка** или нѣкой **баснаринъ**, да му побае за здравие.

Баенето става така: ще сѣдне баячката срѣщо болния и като си понаплюе двата голѣми пръста на ржката, ще захване да растрива челото на болния, като изговоря баенето си шепнешката.

Баенета сж много и различни, но азъ исписвамъ само едно, ето го:

«Тръгнала е златна квачка съ златни пилци, та си ходи по гора, по чисто мѣсто, дѣто човѣкъ не ходи, дѣто крава не пасе, дѣто куче не лае, дѣто дѣте не плачи, дѣто пѣтелъ не пѣе, дѣто булка не вѣнчаватъ и дѣто жена не ражда, та си бере билка лѣковата, да набере и донесе и на тоя боленъ, (каже името му), много билки лѣковити да оздравя. На болния здраве, на баба парица. Аминъ.»

По нѣкога главоболието отминува, но не отъ баен

а отъ растриване на челото. Проститѣ хорица обаче иматъ голѣма вѣра въ баенето.

Варение бабици за малки дѣца.

Кога се поболи малко дѣте отъ бегавица (сюргюнликъ), казватъ че дѣтето е бабичосало и трѣба да му се варятъ бабици. Ето какъ става това: занасятъ дѣтето при нѣкоя баенарка, която знае да сварява бабици, (защото това на сѣка баенарка не е подадине), тя си снеме гърнецето, налива вода, въ която гужда едно билие нарѣчено **бабичено билие**, като възври, ще пошепне баенарката нѣкое баене надъ гърнето, послѣ ще го снеми и ще изсипе водата въ зелена паница. Като истине водата ще даде отъ нея на дѣтето съ една лѫжица да пийне три пѫти, послѣ ще мѣтне лѫжицата презъ главата на дѣтето, по това ще го начерни отъ гърнето на три мѣста: по челото и на двѣтѣ страни. Ако не преминатъ бабицитѣ отъ еднъждъ, повтаря се това сѫщето баене до три пѫти, като се казва: «Сварихме му три пѫти бабици, по сега Богъ да му е на помощь.»

Гърненцето и лѫжичката се вардятъ и употрѣбяватъ само за това тайнство. Слѣдъ смъртьта, на притежателката, оставатъ въ наслѣдство на друга баба, коя знае да вари бабици. Другому, или за друго нѣщо да се употрѣбятъ, е грѣшно.

Мѣрение и врачуване.

Кога нѣкой се залежи отъ боля дълго време, земятъ му една отъ дрѣхитѣ и я занасятъ на мѣрачъ или мѣрачка да я помѣри и познае отъ каква боля лѣжи болния и какъвъ лѣкъ му се пада. Мерачътъ зема дрѣхата

и съ едно присторено благовѣние захваща съ лакатътъ си да мѣри дрѣхата и да бъбри нѣщо, като се и прозява. Най-послѣ ще исхитрува, измудрува нѣщо: — Вашия боленъ, ще каже мерачътъ, на еди кое мѣсто, като сѫ ядѣли хлѣбъ болестницитѣ, пастѫпалъ имъ трапезата. — Или: — Като играели хоро болѣстницитѣ, вашия боленъ миналъ та имъ развалилъ хорото.

Като познае мерачьтъ отъ що е боленъ, ще го помолять да имъ каже, какъвъ лѣкъ му се пада. Той ще прѣдложи: Да идѫтъ на то мѣсто дѣто е сбъхтанъ отъ болѣстницитѣ, да съберѫтъ отъ тамъ смѣта и да покадятъ болния. Или: Еди дѣ има блага вода да земать отъ тамъ и да го порѫсятъ. — Или: да го заведѫтъ на ходжа, та да му пише моска. Или: да спи нѣколко вечера въ черква (на студенитѣ камани). Или: да го прикаратъ презъ пръчка.

Прикарвание болния презъ пръчка.

Това става така: Ще заведѫтъ болния вънъ отъ селото на полето, ще земѫтъ да разцѣпятъ една трандафелова пръчка прѣзъ срѣдата, като трѣба да се дьржи неотцѣпена отъ двата края, ще ископаятъ една ропа (трапъ) въ земята, и като, съблекѫтъ болния голъ-голеничъкъ, ще го посядятъ въ тая ропа, послѣ ще прикаратъ расцѣпената пръчка отъ главата до краката му, ще я оставять долу и незабавно ще я заровятъ тамъ, съ което наедно се заравя и болестьта. Голия боленъ ще се облече съвсѣмъ съ други нови или чисти дрѣхи. Вѣтитѣ дрѣхи оставатъ тамъ до трапа до заровената вече болесть.

Прикарвание презъ огънь.

Кога се нѣкой уплаши отъ нѣщо, и страха се ужи у сърцето му, негова цѣръ е да го прикара врачі презъ огънь. Ето какъ става това: Ще запалятъ голѣ огънь, послѣ ще растеглятъ и раздѣлятъ тоя огънь двѣ. Въ пагорѣщената срѣда ще турятъ палечника (еме отъ ралото), по това баснарката ще хване болния за р ката, като го накара да стжпи на палечника, и съ е метла ще го глади по гърба. Болния ще стои на пал ника додѣ му се избъбри баенето. Послѣ ще го прѣкя на другата страна, като минува срѣдъ огъня. Това п карвание става до три пжти. На край, баячката ще дигне палечника, ще земе отдолу му пепела, ще го р бърка съ малко вода и като даде на болния да пийне пжте отъ тая вода, испроважда го по живо по-здраво.

Обръщание стжпка.

(Другъ цѣръ за страхъ.)

Това се права така: Заведжтъ уплашения на мѣ дѣто има трѣва, ще го накаратъ да стжпи съ дѣсния кракъ отгоръ трѣвата. Баснарката ще земе та ще изрѣ съ земята наедно тревата около кракътъ му, като бъбре баенето. По това ще отстжпи уплашения; басн ката ще подкопае стжпката отъ застжпаната трѣва, едно съ пръстьта и ще ѝ преобьрне долнето на го т. е. трѣвата остава отдолу, а пръстьта отгорѣ. Отъ пръс та, заедно съ вода, ще напои болния. И свършена рабо

Прѣсекъ.

Кога заболи нѣкого кръстьтъ, казватъ че — «Пр сѣкъ го е хванълъ». Той се лѣкува тъй: Ще намѣря

жена, която е близнила; болния ще лѣгне възнъкъ (съ лицето си на долу) на срѣдъ кѫщния прагъ, близнакинята ще го прекрачи три пѫте, думащицъ: — «Близнаци ли искашъ или прѣсекъ», а той ще отговаря: «Близнаци искамъ, а не прѣсекъ».

Курбанъ за боленъ.

За нѣкой болни самитѣ врачки опрѣдѣлятъ да имъ се заколи курбанъ за здраве, и въ кой денъ; а нѣкой си въ врѣме на болестьта се вричатъ, че ако даде Господь здрави на болния, то, въ еди кой день, сѣка година ще колятъ курбанъ.

Курбанътъ се прави така:

Закалатъ едно овенче, насичатъ го на кѫсове, и слѣдъ като го сварятъ, разсипятъ го въ нови панички. За сѣка паничка направятъ по една прусурка (малко хлѣбче), на тая прусурка ще има китка цвѣте, една ябълка, малко прѣсно или сухо грозде, или нѣколко мрѫвки отъ свареннй дробъ отъ овена. Нарѣдятъ сичко това на единъ бѣлъ дългъ прѣзрачникъ, набучатъ на сѣка прусурка запалена вощеница и повикватъ попа да упѣй курбаня. Слѣдъ като се учите и благослови курбаня, зема поуздравелия боленъ по една паничка и прусурка, и тръгва да ги раздава изъ махлата, като казва: «Земете това курбанче за мое здраве» отговарятъ: «Господь здрави да ти дава».

Свѣщене.

(Свѣщенето бива два вида: частно — само отъ единъ човѣкъ, и задружно — отъ нѣколкома.)

Частно свѣщене.

Кога нѣкой си намисли да си направи свѣщене, той ще се обрѣче отъ своя добитъкъ едно мѫжко теле, кое

остави да расте непривито (неискупено) до петъ или шестъ години, тогава се вече то казва бикъ. Додѣто стане п... лето на бикъ, то и малкитѣ дѣца се научавать, че той е оставенъ за свѣщение отъ еди кого си, и сѣкий точи отдалечъ зѫби за тлъста яхния. Опрѣдѣления день за свѣщенето трѣба да бѫди въ единъ отъ пондѣлницитѣ, другъ день не бива. Жертвоприносителя, прѣдварително за тоя день, въ когото е вече нарѣкълъ да заколи курбаня, ще си приготви доволно вино, ракия, хлѣбъ, ще накупи нови панички и друг. Отвечера ще испроводи сина си или самъ ще иди отъ кѫща въ кѫща въ цѣлото село да приканва, думащщъ: «Утрѣ да заповѣдате на свѣщене, у еди кого си».

Въ пондѣлникъ рано ще заколятъ бика, ще го приставятъ въ нѣколко казани (голѣми котли) да се вари. Ще повикатъ нѣколко свѣщеници да направятъ маслосвѣщение. Когато се свари жертвата, ще се сложи голѣма трапеза, дѣто да се сберѫтъ сичкитѣ дошли приканени. Едение пити, до вечера. Ще има и свирни и игране. На вечера жертвоприносителя ще испроводи сѣкиго съ по една нова паничка съ курбанъ, съ по едно хлебче накичено съ китка и съ по една бѣла кърпа.

Свѣщене задружно на нѣколко души.

До наскоро имаше по насъ, особно по селата, единъ обичай, (а може и днесъ да го има по нѣйдѣ си), то е, нѣкой заможенъ селенинъ, или нѣколкома задружно да си правятъ *хайратъ*. Хаиратитѣ, което по български ще рече *благодѣяние добрина, спомѣнъ*, сѫ състояли отъ направене на нѣкои нужно мѣсто мостъ, чюшма, кладенецъ, калдъръмъ и др. Тѣзи хайрати сѫ имале голѣмо значение. Никои другъ не можеше да поддправи, или направи, на сѫщето мѣсто *хайратътъ* освѣнъ наслѣдницитѣ. Позволява се само въ случай ако тѣ, наслѣдницитѣ, по бѣдность или по други причини, не можѫтъ подигна бащиния си или дѣдовия си хаиратъ, но и тогива съ нѣкои

условия. Отъ несмѣтностьта обаче на такива благодѣтели, много пѫте добрината се е обрѫщала въ тѣхна врѣда или опропастяване. Не стига дѣто при правението и доправението на такивато хайрати ступанитѣ имъ харчатъ безъ смѣтка суми, които привишаватъ многажди тѣхнитѣ сили, но ще се случи или по калпавата работа на масторитѣ, или пъкъ отъ други непредвидими случки, както отъ много дъждови, порои, се развали хаиратътъ, трѣба тѣ по-скоро, едно отъ честолюбие, отъ срамъ, друго да не ги кълнѫтъ хората, да похарчатъ и послѣдната си парица, или и да заборчлеятъ додѣ подправятъ или подновятъ развaленото, съборенето. Но сега, слава Богу, имаме си Министерство за общи градѣжи, имаме си инжинери, имаме чузденци да ни правятъ и подправятъ такивото *хаирати*, и нѣмаме нуждата отъ наши благодѣтели. Едно лошо, напреди, прѣдъ съборенъ мостъ, пѫтника кълнѣше едного, и то ако че знае кой е, сега по злощастие, като по често се събарятъ мостовете, кълне самото правителство. Друго. Напрѣди се съсипваше единъ или нѣколкома хора, и сега цѣла хазна. Да не простираме. И. Б.

Ето какъ ставатъ свѣщенета по Хасковско надъ такивато хайрати.

При свършенето на моста или чушмата, тѣзи, които сѫ ступанитѣ на хайрата, ще захванатъ да мислятъ за освѣщението му. — «Трѣба да се приготвимъ добрѣ, замъ да се не посрамимъ, защото ще имаме много канени и неканени гости, не само отъ наше село, нъ и отъ околнитѣ»: казватъ си тѣ.

За освѣщението ще купятъ единъ храненъ едъръ бикъ, до 10—20 овена добри, хранени, двѣ-три бѫчви вино, ракия и то отъ най-първо качество. Нехвелаво не бива, защото ще бѫде за свѣщене. Грѣшно е. Нѣколко чували сушени круши, ябълки, орѣхи. — Сичко трѣба да е болъ казватъ тѣ, да помни сѣки до много години, какво свѣщене сме направили.

Ще поканятъ, както рѣкоме, за опрѣдѣления денъ на свѣщенето хора и отъ околнитѣ сели, даже и отъ доста

далечни. Поканения не може да не доди безъ важни причини. — «**Свѣщене** е, почели на, покани ли на, трѣба да се иди» казва сѣки поканенъ.

Отсвечера още гръмва селето отъ множеството събрани отъ околнитѣ села: гайди, свирки, хорá, веселба, цѣла нощь. Сѣки единъ отъ съдружницитѣ тая нощь ще има своита часть гости, които угощава на свои частни разноски. Великата обща софра за утрѣньта се приготвя. Тамъ на полето, до издигнатия **хаиратъ,** е вече закланъ бикътъ и другитѣ жертви, готвари, слугари, варятъ, пекжтъ въ голѣми казани курбанитѣ.

Когато се съмни, канени, неканени сж вече набрани около **хаиратътъ.**

На такъвъ единъ обичай, отъ една страна, човѣкъ като поглѣдне, хубаво нѣщо е. Поле широко: околни селени дошле съ кола, съ дѣцата си право тамъ; тукъ казани нарѣдени подъ голѣми огньове, фъкъръ, фъкъръ, врjтъ, отдолу подъ тѣхъ, на изобилна жерава на шишове пекжтъ голѣми късове отъ дробовете на жертвитѣ. Тамъ коля распрѣгнати съ пълни бъчви вино, съ ракия, пълни кола съ хлѣбове печени, приготвени още отъ 10 деня на самъ, до тѣхъ купища зелени нови стракини (паници), шишета, чаши, канчета; купища дечурлига играятъ, викатъ, радватъ се, обикалятъ пълнитѣ чували съ орѣхи, съ круши, ябълки, (тѣзи плодове нарочно за дѣцата се купуватъ). По нататъкъ распрѣгнали гоститѣ колата си, распѣрили до тѣхъ чергила и, чакатъ. Моми, момци, хубаво прѣменени, като на сборъ, шетатъ: едни постилатъ на опрѣдѣленното равнище, хе, на длъжь рогоски нови, вети, кой каквато донесълъ, други, растилатъ дълги призрачници, едни носятъ хлѣбове, други ги рѣжатъ на голѣми рѣзневе, едни носятъ панички, други сипватъ, трети носятъ та ги рѣдятъ на призрачницитѣ. Шумъ, веселба, сѣки на работа, освѣнъ едни баби и старци кои съ тоешки въ ржка обикалятъ *хаиратътъ*, хвалятъ, славятъ, благославятъ тия които сж станале себепъ.

Ето помежду многото навалица, коя иди отъ кадѣ село и поповетѣ се задаватъ. Шумътъ утихва, старо, младо сичко

става на крака; мѣстото за маслосвѣщението е приготвено, тамъ отъ черквата сѫ донесени голѣми свѣтици, свѣтилници, кандилници и проч. Свѣщеницитѣ додѫтъ, облѣкѫтъ се съ свѣщеническитѣ си одежди, захванатъ молитвитѣ по маслосвѣщението. Рукнатъ се отврѣдъ набожни селени, мѫже, жени, кой презъ рамо, кой презъ глава, подаватъ си вощеницитѣ, кои отъ рѫка на рѫка, поематъ се отъ черковния кандиларъ, кой напалилъ ги не напалилъ скѫтва ги, и глѣда да се въсползува отъ случая за да си спести и набави восъкъ за въ черквата. И то не е лошево. Маслосвѣщението се свършва; свѣщеницитѣ помазватъ сички присъствующи отъ свѣтото масло. Сега ще се очете и жертвоприношението. И тукъ друга приятность. Два срѣщоположни дълги рѣда отъ хора, които мѫчно могатъ се приче, сички прави, мѫжи гологлави, размѣсомъ съ жени, сички умѫдрени съ навѣдени глави, сѣкому въ рѫката припалена вощеница, а долу по софрата на сѣка просурка набучена свѣщица, на сѣка паничка друга прилѣпена, сички запалени; тишина, само се чува фьсърканeто на множеството горящи свѣщици. Помежду приношенията и правостоящий народъ има празно мѣсто, приготвени пѫтечки за свѣщенника. Ето ги двама, единъ отъ тая страна, други отъ друга тихо крачещицъ мѣжду присѫтствующитѣ и приношенията съ кандилница въ рѫка, прикадятъ сичко принесено врьхъ общата наречена трапеза, мѫнкащицъ молитвитѣ: *благословѣние хлѣбовъ* и така се свършва *свѣщението* отъ попска страна. Сега остава да се довърши и отъ страна на събранитѣ, които съ нетърпение глѣдатъ, кога ще имъ се подадѫтъ бърдучета съ ракията, и кога да чюятъ думата: «Дѣ, захващайте». Но това се несвършва тъй скоро: раздрънкатъ се казани, котли, паници, чаши; кой сипва, кой носи, кой слага, кой дига, не е позналъ, та и нѣма нужда да се знае. Сичко изобилно се сипва и прѣсипва. По край множеството навалица, купове цигани, дошле съ циганкитѣ си, съ циганчета си, разни просѣци и просѣкини съ силно обоняние, които отъ нѣколко часа растояние подушиле *свѣщението*, навалиле се, ненаситни гадини, не може самъ единъ готваръ да сколаса тѣмъ да присипва. Сѣки обаче трѣба да се наѣде и напие безъ разлика. Никому не бива да се върни паничката или чашата празна, па билъ и циганинъ, и той трѣба да рече: «Бо' да поможи».

Нѣма вече тишина. Па и не бива да има, не е това *за-*

душа, но е за здрави. Гъгревицата се дига и подига. Младит поприлапатъ на двѣ — на три, и залавятъ се на хоро. Свирк гайди, цигулки, викание. провиквания, цѣлъ день, че додѣ с мръкне. При вечеръ, кога ще се разидатъ вече, на сѣки отъ призваннитѣ гости ще подарятъ нова паничка пълна с курбанъ, едно хлѣбче и една бяла рута (кърпа). И. Б.

На другия день дружината ще си глѣда смѣтката Презъ г. 1882, намѣрихъ се въ с. Каиджикъ, (казв отецъ Кожухаровъ), дѣто стана едно такова свѣщене з единъ новъ мостъ, полюбопитствувахъ да узная смѣткат му; излѣзе хиляда гроша расписки по направата на моста а близо петхиледи за свѣщенето, то есть за пукница и плюсница.

Черковенъ курбанъ.

Повечето отъ нашитѣ стари обичаи сѫ биле и добри, и полезни, и святи даже. Има и лошеви, врѣдни, нъ сѫ твърдѣ малко; кой знае да ли и тѣ отъ начало тъй сѫ биле недобри, или, лека полека, сме ги развалиле. Горѣпомѣнатий обичай *черковенъ курбанъ,* както ще видимъ е единъ отъ добритѣ и святи обичай на българина, такъвъ, какъвто му е и Гергевденския курбанъ. Да земемъ за примѣръ миналитѣ времена въ турско. Отъ много селска работа, отъ катадневни белѝ, нашия селенинъ не е ималъ мира, не е могълъ да сѣдне да се почини, да се повиди съ тогова, оногова свой съсѣдъ, родъ и проч. да се повесели, да си похапне, попийне е както далъ Господь. А и той е човѣкъ, и нему е нужна, и почивка, и веселба. Има и друго. И до днесъ въ много села селенинътъ едва се смърсява съ мрьвка отъ прѣснина-мѣсо, освѣнъ по Гергевденъ, когато, има нѣма, трѣба да си заколи едно агне, и по Колада, кога ако не у него, то у съсѣда му, трѣба, да има храненъ шопаръ, който съсѣдъ е дълженъ да го покани на *кебапъ.* Презъ другитѣ времена на годината той и да иска, нѣма отъ дѣ да земе и да се сблажи, освѣнъ ако нѣкому се разболѣе, или укуцѣй волъ, овца, ще я заколи и ще распродаде мѣсото. Чуе ли той, че еди кой, коли курбанъ, каненъ не каненъ отива, едно да се сбере и види съ своитѣ съселени, друго да го порѫси дядо

му попъ съ свѣтена вода, и трето, най-главното, да се поублажи, сладко да се наѣде и напие. Кокошка, патка, мисирка, яйца, масло, тѣхъ сѫ пазиле и скѫтвале за агитѣ. Днесъ селенитѣ не го правятъ това вече отъ нѣмане, или отъ кѫтане за зли гости, но отъ *тамяхкярлъкъ*. Шията му запричала, като на хрътка отъ сухо ѣдене, кръвь, сила не остала у него, дѣцата му желти, като пѫпешь, той не кѫйдисва да си заколи едно добиче за създърма, наденици, пастърма, или пъкъ, сегисъ тогисъ, до си закалва по една гадина, не, не бива: вълкъ ги ѣде, лѣсица ги дави, той пакъ не прижелява да заколи за себеси. Тамъ да билъ продалъ, че парата по била трѣбала. Отъ това, види се, е останало като законъ, кога какво трѣба да се коли, тъй: Агне на *гергевъ-денъ*; овца или овенъ за обрѣченъ денъ за *курбанъ*; бикъ за селско *свѣщене*; свиня по *колада*; петелъ, едно срѣщу *сурваки*, друго, когато се свърши *харманътъ* или кога си истѫче жената платното; кокошка — за заговѣзни или отговѣлки; патка или мисирка — по великитѣ заговѣзни, а ейца и масло презъ сирница. И. Б.

Черковенъ курбанъ се е правилъ така:

Слѣдъ като се прѣдварително сговорятъ сички селени и рѣшатъ въ кой денъ трѣба да си направятъ **черковенъ курбанъ,** отсвечера ще ударятъ черковното клепало, или ще испроводятъ кехаята да извѣсти на цѣло село, че утрѣ ще има **черковенъ курбанъ.** Сутрѣнта въ сѣка кѫща, сѣка една жена, ще упече по една пещъ хлѣбъ. (Забѣлѣжете че и до днесъ много селени има, които квасенъ хлѣбъ въ пещь пѣкѫтъ само за сборъ, за свадба, за задуша и за курбанъ, или когато си иматъ много работници, а въ другитѣ дни прикарватъ съ **питенъ** нареченъ хлѣбъ — безквасенъ, когото пекѫтъ просто въ огницето заровенъ съ ужеравенъ пепель, или въ подници.)

Селото ако е голѣмо, купуватъ и закалатъ за този денъ една или двѣ крави, ако ли е малко — двѣ-три овци. Курбанътъ ще се вари и пече въ черковния дворъ, ако ли нѣма черква, а то срѣдъ село, до гробищата. Сѣка кѫщовница, освѣнъ хлѣбове, прусурки, ще си понаготви

нѣщо гозба. Като се увари общия курбанъ, ще ударятъ клепалото, (ако нѣма клепало ще викне кехаята), отъ това сѣки знае че е втасалъ курбанътъ, и трѣба да се иди. Женитѣ по-приблечени земжтъ на ржцѣ цѣли софри, пълни съ хлѣбове и ястия, покрити отгорѣ съ бялъ мисалъ, (въ сѣка софра ще има и по една празна нова паница, приготвена за сипване отъ казанитѣ на общия курбанъ), мжжето по една пълна чотура (бъклица, галгжла) съ вино, и по едно шише съ ракия, и една торба, или дисаги съ жито; сжщо и дѣцата примѣнени тръгватъ и отиватъ на черква съ голѣма радость. Така, като се съберхтъ сички селени, ще напостелжтъ на длъжъ рогозки, ще нарѣдятъ дълга и богата трапеза. Сѣка челядъ ще стои прѣдъ своита софра. Дохожда свѣщеникътъ; по сичкитѣ софри се запалватъ вощени свѣщи, попа прикадява софритѣ сжщо и курбаня, послѣ си одрѣзва порѣзници. Женитѣ захващатъ една на друга да си подаватъ отъ своитѣ прусури, помѣжду това двама млади момци понисжтъ котлитѣ съ варения курбанъ, и нарѣдъ на сѣка софра ще насипятъ по една пълна садина. По това насѣдватъ сички, и захваща се ѣдение пиение. Слѣдъ като се добрѣ наядхтъ и напиятъ, женитѣ ставатъ, прибиратъ софритѣ си, и си отиватъ, а мжжето оставатъ за смѣтка: Сбержтъ сичкий приносъ отъ жито, струпватъ го на камара, и захваща се наддавание, продаджтъ го и изплатятъ курбана. На това мѣсто до вечера хоро играе.

Такивато **черковни курбани** се правятъ нрѣзъ пролѣтъ и есенъ. Пролѣтъ презъ мѣсяцъ Май, кога растжтъ зимнитѣ жита и се сѣе лѣтница, тѣ биватъ три: **Господева черква, за Божий духъ** и **за лелино здрави.** А есенъ презъ мѣсяцъ Септемврий, когато си приберать сѣидбитѣ, лозя и сичко, сжщо съ такива наименовия правятъ други три черковни курбани.

Мостъ.

На великитѣ заговѣзни вечерьта, като се добрѣ смърчи, момцитѣ и момитѣ, които се вече иматъ за стигнали, зематъ по едно дърво и го припрѣчватъ на нѣкоя рѣчка и го наричатъ мостъ, и презъ тая нощь, който съ която или съ когото сънува, че минува по моста; тоя, или тая ще имъ бѫдѫтъ опрѣдѣлени за вѣнчание и съпружество.

Залъгъ (Хапка).

На сѫщитѣ заговѣзни, като сѣднатъ вечерьта да заговѣватъ, момцитѣ, както и момитѣ, като натопятъ първий залъгъ (хапка) въ ястието, не го изядатъ, нъ го скриватъ, безъ да ги съглѣда нѣкой. Слѣдъ вечерята, отиватъ и го турятъ тайно на нѣкое мѣсто на открито небо (на звѣздитѣ). И така тая нощь, съ когото или съ която сануватъ че го ядѫтъ, той али тя щѫтъ бѫдѫтъ опрѣдѣленитѣ за въ сѫпружество.

Чистий пондѣлникъ.

Когато се заговѣе сирната заговѣлка въ пондѣлникътъ, щѫтъ чистятъ сѫдоветѣси отъ блажно; тъй и кѫщитѣ и дюгенитѣ си щѫтъ метѫтъ, миятъ и чистятъ презъ тоя день; затова се нарича **чистий пондѣлникъ.** Утрѣньта въ тоя пондѣлникъ момата, като стани ранко, ще измете кѫщага прѣди да изгрѣе слънцето, и слѣдъ като хвърли сметьта, ще положи сметника на земята и ще стѫпи на него съ двѣтѣ си нозѣ; и като се услуша добрѣ, каквото мѫжко име чуе, нѣкой да продума, или извика, на такова име щѣлъ да и бѫде обрѣчениятъ.

Въ тоя пондѣлникъ правятъ още и това: възраснитѣ хора земѫтъ по една сопа, и тръгватъ изъ селото та лу-

вятъ кучитата едно по едно, та ги въртятъ или бѣсятъ, а момчетата земѫтъ та връзватъ на опашикитѣ имъ единъ тенекиянъ судъ пъленъ съ пепелъ, и ги пускатъ да бѣгатъ. Колкото кучето повече бѣга, толкозъ повече прикачениятъ судъ на опашката му дига шумъ, и подскаче та го ударя въ гърбатъ, и толкозъ по-силно то бѣга и квичи та лае, а дѣца, мѫжи, жени се испокѫсватъ да се смѣятъ. Това се прави на кучетата, ужъ да ги не прихваща бѣсъ презъ лѣтото.

Тримеро (Тридневно говение).

Когато запостимъ великий постъ, които искатъ и които можатъ, не ядѫтъ първий и вторий день нищо; това се дума **тримеро**. Кога додѣ третий день (въ срѣда) тогива за тримерницитѣ направятъ чистъ хлѣбъ, сваряватъ пченица, ошавъ и други ястия, които записатъ въ черква. Тримирникътъ ще земе една нова стомна или кратуна пълна съ вода, и една кѫрпа отгорѣ, сѫщо и отъ варенитѣ ястия по една часть, и ще ги подаде нѣкому съ своитѣ рѫце и съ сичко сърдце за душата си. Момитѣ презъ тоя день играятъ една игра наречена **кароленъ**, като пѣятъ тая пѣсень:

Йорольо, Марольо, та ти чула ли си,
Йорольо, Марольо, че та оглавили
Йорольо, Марольо, за цьренъ циганинъ

и кога рѣкѫтъ «за цьренъ циганинъ» една отъ дѣвойкитѣ сѣда долу, и захваща ужъ да плаче, а певачкитѣ продължаватъ:

Йорольо, Марольо, мълчи немой плака;
Йорольо, Марольо, ние си обѣсихме
Йорольо, Марольо, цьренъ циганинъ,
Йорольо, Марольо, на цьрна цьрница,
Йорольо, Марольо, и та оглавихме —
Йорольо, Марольо, за бѣло българче.

плачющата дѣвойка става засмѣна и сички захващатъ:

Черешка е цвѣтъ цвѣтила,
Цвѣтъ цвѣтила, плодъ родила.
Малка мома подъ черешка,
Младо момче съ конъ замина
И си момм проговори:
Мари моме, малка моме!
Ядѫтъ ли сѫ тесъ черешки,
Пиели сѫ тѫзъ водица?
— Бре юначе, бре незнайно,
Азъ си имамъ стара майка,
Нея питай, тя да кажи.

Баба Марта.

Кога доде мѣсецъ Мартъ въ първий день, преди слънце да изгрѣе, щѫтъ дигнатъ дѣцата отъ сънъ и щѫтъ имъ дадатъ по единъ мѣденъ (бакѫренъ) сѫдъ, (а въ която кѫща нѣма дѣца, тамъ извършватъ това и възраснитѣ даже и старитѣ баби); като зематъ сѫда чукатъ го и обикалятъ на врѣдъ, изъ дворовитѣ, изъ градинитѣ, изъ оборитѣ, изъ кошаритѣ и пр. викащицъ съ гласъ. «Бѣгайтѣ змии, гущери, бълхи, че баба Марта иде съ остра сабия да ви изсѣче».

Послѣ това женитѣ правятъ мартеници, които ставатъ така: зематъ червена и бѣла прежда и я осукватъ на едно, та става една пѫстра жица, отъ тая жица си връзуватъ околъ шията, околъ рѫцетѣ, околъ нозитѣ и пръститѣ и пр. И кога видятъ щѫркъ (лейлекъ) и лестовичка, отвѫсватъ мартеницата и я тургатъ подъ камакъ. Подиръ като минатъ 40 дни, сѣки който дѣто е турилъ мартеницата, ще иде да подигне камъка и тамъ подъ камака ако намѣри мравки, ще има щастие отъ овце, а който намѣри черни и едри бубулечки, щастието му е отъ биволи и биволици. И още много други гатания, които азъ немогахъ да запомна добрѣ.

Марта 25-й день е Благовещение на Св. Богородица, въ тоя день се сѣятъ тиквитѣ за да ставатъ благи за едение.

Априлий (лъжко).

Тоя мѣсецъ по насъ наричатъ лъжко защото въ първий день на тоя мѣсецъ хората се лъжатъ единъ другъ.

Ирминъ день.

Май 1-ий день Св. Пророкъ Іеремия.

По насъ тоя день женитѣ правятъ подници, съ които печатъ хлѣбъ. Подницитѣ трѣба да стигнатъ и траятъ цѣла година до другъ Ириминъ день, защото другъ день се не правятъ.

Картункинъ мѣсецъ.

Мѣсецъ Октомврия по насъ наричатъ Картункинъ мѣсецъ, защото тогава като обератъ гроздието и направятъ вино, та пиятъ го изобилно съ картуни.

Николовъ или Никулъ день 6-тий Декемврий.

По насъ почитатъ Николовъ день съ риба, първо, защото се пада презъ постъ, а второ, защото Св. Никола повече дѣйствува по морето, а рибата излиза отъ морето. Никулъ день, защото се пада презъ коладнитѣ пости, коладницитѣ, които се учатъ да коледуватъ въспяватъ тоя день тъй:

Святий Никола вино пиеше, млади нашъ Божиеле
Сънъ го заюсна, чаша испусна, млади нашъ Божиеле
Отъ сънѣ се сепна, чаша прихвана, млади нашъ Божиеле
Нито чашата до земята допре, млади нашъ Божиеле
Нито се виното отъ чашата разля, млади нашъ Божиеле

Друга.

Корабъ се дави, изъ цьрно море, младъ нашъ Божиеле Господине,
И въ кораба триста момка, младъ нашъ Божиеле Господине,
Тий се Богу мошно молехѫ: младъ нашъ Божиеле Господине,
Помагай, помагай светѝ Никола, младъ нашъ Божиеле Господ.,
Дано нѫ искарашъ на една страна, младъ нашъ Божието Господ.
Дарба щемъ тя подариме, младъ нашъ Божиеле Госиодине,
Триста овна ваклошати, младъ нашъ Божиеле Господине,
Ваклошати каврошати, младъ нашъ Божиеле Господине,
И триста мѣри ройно вино, младъ нашъ Божиеле Господине.

Има още много коледни пѣсни (пише отецъ попъ Кожухаровъ), но ги незнамъ и нѣма кой да ми ги разказва тука въ града, понеже гражданитѣ сѫ ги заборавили отъ времето владението на грьцкитѣ владици, които се трудехѫ и словомъ и дѣломъ, да оничтожатъ всички старобългарски обичаи. По сега това трѣба да е работата на селскитѣ учители, да опишатъ сички понѣ запомнени отъ стари остале дѣдове и баби.

Какви хубави стари пѣсни, обичай, пословици, гатанки умирѫтъ заедно съ умирането на мнозина наши памѣтливи стари хора.

Бѫдни вечеръ.

Бѫдни вечеръ наричатъ по насъ вечерьта срѣщо Рождество Христово.

Тая вечеръ се прави така:

Щѫтъ си наготвятъ всѣка кѫща различни ястия и варена пченица. И като наредятъ всичко и запалятъ восчени свѣщи, щѫтъ прикадятъ и щѫтъ си раздаватъ едни други по ближнитѣ съседи. И като сѣднатъ да вечерятъ, щѫтъ заложатъ на огъня единъ голѣмъ кютюкъ, за да гори цѣла нощь, когото наричатъ **бѫдникъ**. А момцитѣ щѫтъ се сбиратъ и щѫтъ ходятъ да пѣятъ и славятъ коледа отъ кѫща въ кѫща така:

Божя майка обродила, надъ иода, иода юрданова *)
Обродила млада Бога,
Нѣма никой околъ нея.
Околъ нея — шестъ ангела.
Шесть ангела, шестомъ крила.
Кой ще крьсти млада Бога?
Святъ се Иванъ зарадува,
Зарадува, обрадува,
Та засука златно скуте,
И запрѣтна бѣли ржцѣ,
Та си кръсти млада Бога......

Суха коледа или дѣтеща коледа.

Тя бива на 24 Декемврий, защото е постенъ день, затова се нарича суха коледа. А 25 Декемврий, Рождество Христово се нарича, **блажна коледа** и дѣтеща. Дѣтеща се нарича, защото дѣцата се много радватъ на нея. Тѣ щжтъ си приготвятъ дрѣнови тоешки одѣлани, а майкитѣ щжтъ имъ приготвятъ торбички. Утрѣнта щжтъ станатъ ранко и като се пристегнатъ щжтъ прикачатъ торбичкитѣ презъ шията на страната си, и като зематъ хубавитѣ си тоешки въ ржцетѣ щжтъ тръгнатъ изъ селото и щжтъ викатъ съ колкото гласъ могатъ **колада! колада!** И така ходятъ отъ кжща въ кжща, а кжщовницитѣ ги подаряватъ съсъ по едно кравайче.

Сурва.

Януарий 1-вий день по насъ се нарича сурва. Срѣщо сурва вечерьта щжтъ си приготвятъ въ сѣка кжща по една баница, (млинъ-зелникъ) въ нея щжтъ турятъ дрѣнови клончета съ пжпчици за всичка стока домашна, сиречъ: за нивитѣ, за лозята, градини, за воловитѣ, кравитѣ, ко-

---

*) Надъ иода, иода, юрдана, се повтаря сѣкой стихъ. (Иода се разбира вода.)

нетѣ, кокошкитѣ, паткитѣ и пр., а на срѣдъ баницата ще има една стара пара-бабка. Като сѣднѫтъ да ядѫтъ, който на която стока намѣре обреченото клонче, отъ такава стока ще има щастие, а който сполучи бабката, радость голѣма! той ще бѫди кога да е на баща на мѣсто. Слѣдъ вечерята щѫтъ сѣднатъ около огъня и като разриятъ на срѣдъ огъня щѫтъ зематъ да пускатъ на нажеженото огнище дрѣнови пѫпки за всѣкого по една и чиято пъпка пукне и подскочи, той бива радостенъ и веселъ, защото това показва продължителенъ животъ. А пакъ чиято пѫпка изгори на мѣстото си безъ да се помрждне, той презъ тая година непременно ще умре. На такъвъ злочестъ турятъ до три пѫте пѫпка. (Нѣкадѣ си дѣто има чемширъ на мѣсто дрянови пъпки пускатъ листо отъ чемширъ.)

Ивановъ день или день на побратимяване.

По нашитѣ села има обичай въ тоя день да се побратимяватъ по тоя начинъ; тѣзи които си иматъ отдавна стегнато приятелство, щѫтъ се сговорятъ да се хванатъ побратими (аретлици) на Ивановъ день, така: щѫтъ си извиятъ по една китка и на китката по една желтица, голѣма или малка, сѣки спорѣдъ силата си. Ще иде по малкий у по голѣмия, и като му целуни ржка, ще му закитне китката на дѣсната страна. Така ще направи и голѣмия на малкия. Послѣ щѫтъ си похапнатъ и попинатъ, тоя день щѫтъ ходятъ заедно, съ киткитѣ на страната си, за да ги видятъ хората, че се побратими. Послѣ другата година като дойде Ивановъ день, ще призове малкий по голѣмия у дома си дѣто ще го гощава и дарува. Нѣкой жени се хващатъ и посестрими по сѫщия начинъ.

При раждане дѣте.

Кога да се роди дѣте при майката ще има само една жена нарѣчена бабата. Слѣдъ ражданнето бабата умива, очистя, завързва пжпчето на дѣтето, пришива на майката и па дѣтето на главитѣ по една скилидка чесанъ съ червено конче, замъ да не оручасвать; още се вѣрва че чесанътѣ бранялъ майката и дѣтето отъ злитѣ духове. Първи пжть ще закърми дѣтето друга жена кърмачка, тя се зове храначка. Въ сжщий часъ додѣто кърмачката закърмя дѣтето, друга жена ще направи прѣсни хлѣбове, нарѣчени пити, като понаготви и друго, каквото далъ Господь, и по това ще излѣзе да повика родъ, роднини, съсѣди, като казва: да додите на пита, на еди коя жена, че си има мжжко или женско, — «да е честито», отговарятъ и незабавно ще се приберждтъ край родилницата, ще похапнатъ и попийатъ и ще се повеселятъ. Тоя обрядъ се прави въ честь на свята Богородица; макаръ и по срѣдъ нощь да е, това ще се свърши, иначе се расърдвала св. Богородица.

Молитва или пануди.

Слѣдъ три дни бабата укжпва родилницата, и насолява дѣтето, което съ сольта си стои 24 часа повито. При молитвата или панудата се приготвя повече гозба, поканвать повече жени, които отъ своя страна принасятъ нѣщо едение и топла пита. За соленето казвать бабитѣ, че турцитѣ за това вунятъ, и за това катадень се кжпятъ и миятъ, защото не си биле солели малкитѣ дѣца; още казвать че тѣ сж безсолна вѣра.

Бѣлѣжка. Въ г. Шуменъ, кога се случи нощѣ да потрѣба баба за нѣкои родилница, този който ще иди да вика бабата трѣба да носи въ ржцѣтѣ си една кобилца. Понеже въ турско врѣме бѣ забранено да се ходи нощя, то кара[...] наятъ че този, който има кобилца въ ржкжта си,

отива за важна нужна работа, т. е. за баба, и безъ фенеръ да е нищо му не думахѫ, но го оставяхѫ свободенъ. Много тайни събирания сѫ ставале подъ такъвъ видъ. — «Тая нощь що много гяурски дѣца се изщенихѫ», казвахѫ глупавитѣ стражари, а не знаятъ че тя нощь е имало нѣкое тайно засѣдание на което членовитѣ му съ кобилца въ рѫка свободно сѫ се събрали.

Обичай при погрѣбението на мъртъвци.

Слѣдъ другитѣ познати сѣкиму обряди при погрѣбението на мъртвеца, слѣдъ като го изнесѫтъ отъ кѫщи и го понесѫтъ за въ черква, на мѣстото дѣто е билъ мъртвеца въ кѫщи, ще ударятъ въ земята да счюпятъ едно яйце, като забиятъ върхъ него единъ голѣмъ гоздей въ земята.

Слѣдъ опѣйлото, кога спуснатъ мъртвеца въ гроба, ще гудятъ до главата му една стомничка пълна съ вода. Слѣдъ като го заровятъ ще положатъ върхъ искупчената пръстъ сичкитѣ орудия съ които сѫ правиле сандѫка за умрѣлото и съ които сѫ копале гробътъ му, като: копачътъ, (търнакопа, обеклицата) брадвата, теслата, трионя и проч. Тогава домашнитѣ на умрѣлия ще се наловятъ като на хоро, и като обиколятъ гроба сѣки отъ тѣхъ ще земе по едно отъ орудията отъ гроба и ще го отвърля назадъ, отъ тамъ ги прибиратъ и занисътъ у дома.

Въ кѫщата на умрѣлия, слѣдъ погрѣбението става служба т. е. ядение и пиение, дѣто дохождатъ почти сички, които сѫ присѫствували при погрѣбението. На испроводякъ, домашнитѣ сѣки му ще дадѫтъ по двѣ пари. За тия двѣ пари добрѣ се внимава щото да не би нѣкому да забравѣтъ да ги не дадѫтъ, да не би на онзи свѣтъ да се държатъ за яката на умрѣлия и да си искатъ двѣтѣ пари. Отъ това е останала и поговорката: «Земи си двѣтѣ пари», или: «Зели си двѣтѣ пари?»

Селски годежъ и свадба.

Годежъ.

Кога заиска*) нѣкой момъкъ мома, той турва въ една карпа два или четире и повече (сѣкой сиорѣдъ силата си) жeлтици и проважда двама човѣка вечеръ у момината кжща, (което се вика, «пратилъ годежници съ аманетъ»). Тий кога идштъ тамъ и подиръ «добръ вечеръ, живо здраво ли сте», щжтъ ги поканятъ да сѣднатъ. Тогива момата като се усети, че сж за нѣя дошле, ще идѣ въ друга кжща отъ срамъ. А годежницитѣ щжтъ хоратятъ съ родителитѣ ѝ, или който е на родителя на мѣсто. И ако нещжтъ да я дадатъ, казватъ имъ: «добрѣ сте ни потачили, нъ момата ни е още малка, тая година нещемъ да я годимъ» и проч. извинения.

А кога щжтъ я дадатъ, тогива отива майката и попитва момата, и тя като склони, тогива става едина отъ годежницитѣ правъ и като цалуни ржката на момения баща, ще му даде кърпата съ желтицитѣ. По това щжтъ повикатъ отъ ближнитѣ нѣколко човѣци, а едина отъ годежницитѣ ще иде у момъка и като му земи шапката отъ главата, ще я удари въ земята и ще кажи «радвай се, работата ти бжде.» И тогива отъ радость и веселие, щжтъ дадатъ на годежника: ястие, питие, та ще занесе тамъ у момата, и щжтъ ядштъ, піятъ и се веселятъ за да бждатъ свидетели на годѣжа. И това се нарича малкий годежъ. А има още и другъ, който се нарича, голѣмий годежъ, той става така:

Сговорятъ се и двѣтѣ страни, (отъ момъка и отъ момата) въ коя вечеръ да сторятъ голѣмий годежъ. Момъка ще приготви доволно и добри ястията, до сто оки вино,

---

* Народна пѣсня: «Заискали сж Драгана, отъ двѣ ми отъ три села, и Стоянъ отъ Бѣлица".

десять — ракия. И като натоварять едни кола съ ястия и питие, и момковий баща съ роднинитѣ си до петъ, шесть души, и двама млади слугари; гайдаря ще надуе на прѣдъ гайдата и ще запѣе:

Заглавилъ са е кралъ Михалъ,
За хубава Янка Боянка,
Деветъ деня яли и пили,
Та сѫ изели три крави ялови,
И сѫ испили три бѫчви вино
И една бѫчва бистра ракия. . . .

И така щѫтъ идатъ у момени, да правятъ голѣмия годежъ. Кога достигнатъ до момини, щѫтъ ги посрѣщнатъ съ **добрѣ дошли** и пр. и като растварятъ колата, щѫтъ нарѣдятъ богата трапеза. Отъ момина страна щѫтъ свикатъ роднинитѣ си и ближнитѣ си комший. Като се събиратъ сички канени, незахващатъ да ядатъ, доде първо не пазарятъ, какво трѣба да даде момковия баща на моминия. Това даване бива отъ 100 до 5—600 гр., което се нарича, арлѫкъ (по шумненско го наричатъ **баба хакѫ**). По това колко чифта бутуши, емении трѣба да даде на домашнитѣ и ближнитѣ родове момински. Слѣдъ тия пазарлѫци, които често се свършватъ съ сърдитня н скарвание отъ една или другата страна, двамата млади слугари щѫтъ стоятъ прави да служатъ на трапезата, гайдата свири и пр. моминитѣ годежници, като се понапиятъ, искатъ различни нѣща отъ слугаритѣ, като ги наричатъ алигорически сиречъ, ако иска нѣкой вино, казва, дайми **червенъ Петко**, ракията **бѣла рада**, киселата зелка **патка съ четирси крила**, или **парцалива циг[illegible]** и проч.

Това едение и пиение се продължава една нощ[illegible] единъ день. И така се свършва голѣмия годежъ.

Свадбата.

Кога щжтъ правятъ свадба, преди една седмица ще иде момковия баща, или който е въ мѣсто баща, у момения домъ съ мисаль (дългъ бѣла прязрачникъ за подаръкъ) и баклица (чоторж), като поядатъ и попиятъ, щжтъ се сговорятъ, че въ идущата недѣля щжтъ правятъ свадбата. И така свадбата се начнава отъ срѣда по тоя начинъ. Въ срѣда щжтъ се сьбиратъ у момака до десетъ моми, отъ тѣхъ се избиратъ четри пѣячки и двѣ мѣсачки, кои щжтъ мѣсятъ хлѣбъ, а пѣячкитѣ щжтъ пѣятъ. Мѣсачкитѣ, като отсѣятъ брашното въ нощвитѣ, щжтъ викнатъ едно момченци вакличко и хубавко да разбьрка брашното съ свирка. По това мѣсачкитѣ щжтъ мѣсетъ хлѣбъ, пѣячкитѣ щжтъ пѣятъ:

«Иджтъ бѣли рѣки керо, везани ржкаве.
На момини дворе, тъмна мжгла падна.
На момкови дворе, двѣ слънца изгрѣхж и проч.

Кога опечатъ хлѣба, вечерьта щжтъ пратятъ два кравая отъ момъка у момата, сжщо и отъ моминитѣ щжтъ пратятъ у момака два. Момъка не бива да излѣзи отъ село на вънъ по работа, отъ какъ му замѣсятъ доде да се свърши свадбата, че го слѣтвало зло.

Въ четвъртъкъ вечеръ щжтъ свикатъ момитѣ и отъ двѣтѣ страни, да мелятъ булгуръ за свадбата, а момцитѣ отиватъ и не викани.

Въ сжббота вечеръ, срѣщо недѣля, щжтъ се събержтъ доволно моми и момци, и отъ двѣтѣ страни, та щжтъ играятъ хоро до нѣкое врѣме презъ ноща; когато се разиди хорото, тогива мѣсачкитѣ щжтъ мѣсятъ хлѣбъ за свадбата, когото като испечатъ, помазватъ го отгорѣ съ медъ и го наричатъ меденици.

Въ недѣля утринъ пѣячкитѣ щжтъ направятъ прѣпорецъ отъ трандафилова пръчка, на която щжтъ забоджтъ

на върха една ябълка и до ябълката червена кърпа. Отъ момина страна правятъ бѣлъ прѣпоръ. Послѣ щѫтъ го продадѫтъ на малкия деверъ за дестина пари.

Кога се прави пряпореца пѣятъ пѣсенъ наречена само за него.

По това ще земи малкия деверъ една плоска (бъклица) съ вино и ще иди да калесва изъ село сѣкого безъ разлика, който отъ калесанитѣ доди на свадба доносятъ на зетя, мѫжитѣ по единъ шиникъ (крина) жито, а женитѣ по единъ кравай хлѣбъ, това се казва приносъ. Приносницитѣ като наближетъ до зетювата кѫща ще ги посрѣща гайдата свирешкомъ. Зетя ще стои правъ прѣдъ кѫщата и ще поема житото отъ приносницитѣ, като имъ цалува рѫка, послѣ отъ него другъ ще поема житото и го занися въ хамбаря (житницата); зетя посипва вода на приносника да си омие рѫцетѣ. А жената влиза въ кѫщи и като кажи: «Честита радость бабо!» ще подаде кравая на зетювата майка, коя ще го поеме и ще кажи: «да сте живи и вамъ Господъ такава радость да даде».

Послѣ щѫтъ ги приканятъ на тръпеза, на която на чело е кумътъ. На трапезата най изобилно се принасе бългуръ и вино. Като се събирѫтъ всичкитѣ сватове щѫтъ тръгнатъ за невѣстата така: ако бѫде далечко, тогива сичкитѣ сватове щѫтъ се съ кола; най напрѣдъ ще върви кумовата кола, а най послѣ зетювата. А пакъ ако бѫде близо, тогива щѫтъ варвятъ пешь, като си земи сѣкой мѫжъ пълна баклица въ рѫцетѣ, а женитѣ пъленъ месалъ съ ястие и хлѣбъ, нъ безъ кола пакъ не бива, трѣба да има една, която е зетювата, на която ще покачи булката; слѣдъ тая кола върви зетя облеченъ съ кожухъ и прекриенъ съ червена прикривка, до него малкий девѣръ съ прѣпореца на рамо, послѣ поддѣверя, зълвата и подъзълвата. Зълвата и дѣверя биватъ момъкъ и мома, а поддѣверъ и подъ-зълва — мѫжъ и жена. Прѣди да сѫ тръ-

гнали, щжтъ изведатъ пѣячкитѣ зетя на трапезата прѣдъ кума и като пѣятъ щжтъ расчюпятъ единъ кравай на главата му, отъ който щжтъ хапнатъ сички сватове. Послѣ ще земе другъ кравай единъ момъкъ и като запѣятъ пѣячкитѣ щжтъ вървятъ до едно мѣсто дѣто има приготвени прѫчки; тамъ кога стигнатъ, щжтъ разграбятъ дѣцата кравая отъ момъка, кой колкото можи докопа, като той се мжчи да го отбрани. И отъ тамъ щжтъ179 зематъ по една прѫчка и като ще се върнатъ щжтъ мѣтатъ прѫчкитѣ на зетювата кжща.

Така като отиватъ сватоветѣ за невѣстата, кума ще имъ прѣдлага на три мѣста по пжтя ястия, сватовитѣ сѣдватъ по наедно коляно, хапнуватъ по три пжтя и ставатъ. Това се нарича кумова трапеза. По пжтя зетювата майка, ще припрѣчи на три мѣста поясътъ си за да минатъ сватоветѣ по него; а тя ще ги прихвърли съ пченица. Това като извърши, тя ще се върни у дома си, защото бащата и майката не бива да отиватъ за невѣстата. Сватоветѣ като вървятъ изъ пжтя, гайдата ще свири на прѣдъ, младитѣ играятъ, пѣятъ, а други викатъ «куме! давай вино», и той трѣба да носи множко вино и да дава; колкото вино се испие въ пжтя, то е отъ кума.

Кога наближжтъ момината кжща, щжтъ излѣзатъ нѣколко млади момци за да иджтъ и извѣстятъ, че идатъ сватоветѣ, тѣхъ наричатъ **прѣварници.** Тий като се пристѣгнжтъ добрѣ, щжтъ цалунатъ ржка на кума, щжтъ се завтекжтъ съ сичка сила и който превари да иде напрѣдъ у момината кжща, нему подаряватъ една кърпа и една баклица съ вино, на втория който пристигне подиръ първия, нему подаряватъ само кърпа. А на другитѣ нищо.

Прѣварницитѣ щжтъ се върнатъ пакъ при сватоветѣ, които сж на пжтъ и щжтъ извѣстятъ, че у невѣстини сж готови да ги приематъ, и ги служатъ съ бъклицата, коя носи първия **прѣварникъ.**

Отъ момина страна се събиржтъ роднинитѣ и ближнитѣ, кои сж яли и пили на годѣжа, тий сега се наричатъ **прихватници.** И тий заносятъ на момата приносъ, но само женитѣ по единъ кравай. У невѣстата е вече сичко приготвено, и ястие, и питие, трапезата е испълнена, сички събрани чакатъ да посрѣщнатъ сватовитѣ. Кога пристигнатъ сватоветѣ до прихватницитѣ, щжтъ се спратъ срѣщо тѣхъ, прихватницитѣ като ги видятъ, щжтъ станжтъ прави и щжтъ се питатъ, кой кого да прихване, послѣ щжтъ идатъ при тѣхъ, щжтъ имъ кажатъ «добрѣ дошле», ще зематъ баклицитѣ отъ ржцетѣ имъ и щжтъ ги приканятъ и заведжтъ на приготвената трапеза, тамъ ще ги гощаватъ и служатъ цѣлъ день. Зетювата кола щжтъ теглятъ прѣдъ момината кжща; тамъ, задъ колата ще стои срамежливо съ очи наведени на долу зетя съ девѣритѣ и зълвитѣ. Въ това врѣме невѣстата се применява съ дрехитѣ, които ѝ е донелъ зетя. Слѣдъ като се накичи невѣстата се прощава съ баща, майка, родъ, роднини, братя, сестри и проч. като имъ сипва на ржце вода да се поомиятъ. Тогива си и поплакватъ. Послѣ по това щжтъ прекриятъ невѣстата съ бѣло покривало, нарѣчено було, и щжтъ я исправятъ до стената въ стаята ѝ. И като предложатъ въ срѣдъ кжщата трапеза, пѣячкитѣ, момитѣ щжтъ предаджтъ тогива прѣпореца моминъ на дѣверя, (дѣверя трѣба да е братче, или ако не, по ближенъ родъ зетювъ); послѣ щжтъ влязатъ въ кжщи и щжтъ запѣятъ предъ затворенитѣ врата булчини, и кога рѣкжтъ въ пѣснята «Тикни та отвори зетьо, да видишь булче си, какъ е примѣнено, и ти право стои». Тогива зетя ще ритни вратата съ десната си нога, и като се отвори ще влези при невестата съ дружината си която до това врѣме бѣ задъ колата. Токо като влези зетя, ще чюкне невѣстата по челото съ кисията си, или ще я подигни отъ земята и пакъ ще я остави. Послѣ щжтъ ги поканятъ на приготвената тра-

пеза за да си похапнатъ и пинатъ. По това пѣячкитѣ щжтъ зематъ едно рашето пълно съ китки и вѣнци и щжтъ идатъ на трапезата при сватоветѣ, тамъ ще почнжтъ отъ кума, щжтъ му испѣятъ една пѣсня, и ще му турятъ венецъ на главата, сжщо и на другитѣ по една китка, като сѣки му ржка ще цалуватъ, а тѣ ще ги подаряватъ. По това щжтъ излѣзатъ двама момци и щжтъ играятъ, като имъ свири гайдата. Кума тогива ще отрежи отъ хлѣба единъ резенъ и като набоде едно двадесетаче (ирмиличе) на него, ще го подаде на другия сватъ и той ще набоде нѣщо, и тъй отъ ржка на ржка, ще се понабере доста бакшишъ. Играчитѣ поематъ резеня съ паритѣ и си ги раздѣлятъ съ гайдаржията.

Като поиграе послѣ и деверя и зълвата, тогива ще стани кума отъ трапезата, и като засвири гайдата напрѣдъ него, ще иде въ кжщата, отъ дѣто ще изведе младоженцитѣ и ще ги заведе до колата. Кума и моминия баща, щжтъ хварлятъ по една чаша вино надъ младоженцитѣ нáкрьстъ.

По това, брата на невестата или другъ ближенъ роднина, ще качи невестата на колата, тя му цалува ржка. Послѣ щжтъ постелатъ рогоска на двора и щжтъ изнесатъ веното (чеиза) на невѣстата, и като сѣдне едно момченце на него, ще го продаде на деверя за два или три гроша, тогива щжтъ го натоварятъ на колата. По това слѣдъ като прикачатъ на джиглитѣ по една кжрпа, щжтъ потеглятъ колата, като засвири гайдата напрѣдъ. А момината майка ще излѣе слѣдъ колата единъ сждъ вода и ще рѣче «добъръ часъ». Тогива щжтъ трагнатъ съ свирни, пѣсни и веселие. И пакъ **приварници** до зетювата кжща. Ако има церква въ селото, щжтъ идатъ тамъ за вѣнчание, ако ли нѣма — въ зетювата кжща. Вѣнчанието се извършва спорѣдъ закона. Кога се пѣе: **Исаиа ликуй,** калманата (кумицита) ще прехвърля младоженцитѣ съ пшеница и

орѣхи, а на малкитѣ дѣца ще раздава колачета (кравайчета) съ запалени свѣщици восчани. Кога идатъ до зетювата кѫща, ще се спрѣ колата прѣдъ кѫщата и щѫтъ излѣзатъ майката и бащата на зетятъ, и щѫтъ обиколятъ тримата колата съ игране и съ вино въ рѫцетѣ си, като имъ свири гайдата. Тогива девѣря ще снеме невѣстата отъ колата, като се доближатъ зетя и булката единъ до другъ и щѫтъ се исправятъ прѣдъ кѫщната врата и сватоветѣ кума около тѣхъ. Тогива зема гайдарджията брадва и като застане прѣдъ вратата захваща да вика така: «Куме!» Кумътъ на първо и второ повикване мълчи, а гайдажията дума: «дали е по гора отишель? или при овци, и проч.» на трето повикване ще се обади кумътъ, тогива гайдажията дума: «какво ще впиешъ на младата си кумица?» Той ще обещае нѣщо, щото е възможно на примѣръ: телѣ, шиле, прасе и проч. Гайдажията тогива казва: «ако бѫде отъ сичко сърдце, отъ едно хилядо, ако ли не — то вълкъ и мечка нека го изѣде». И ще сѣкне на на горний прагъ съ брадвата една рѣска да го запише. Така ще вика гайдажията на рѣдъ: калманата, бащата и майката на зетя, деверитѣ, зълвитѣ, братя, сестри, родъ, роднини и пр. Сичкитѣ щѫтъ впиватъ, кой що може, а гайдажията ще записва съ брадвата на прага. Това като се свърши, гайдажията ще надуе гайдата, а кума ще туре привоя (кайша) на вратоветѣ на младоженцитѣ и ще ги ввѣде въ кѫщата. Послѣ завождатъ кума въ друга кѫща съ гайдата на приготвина трапеза, на която щѫтъ се нарѣдятъ и сватоветѣ. Тая вечеръ пакъ едене, пиене, свирене, игране колко щешъ. Тая вечеръ щѫтъ даруватъ кума, сватоветѣ, роднинитѣ съ даров етѣ, що е донесла невѣстата.

Въ пондѣлникъ утринъ, девѣретѣ щѫтъ служатъ (черпятъ) съ **блага ракия,** като начнатъ отъ кума и пр. Гайдажията ще се качи на кѫщата и като направи на връхъ кѫщата колибка отъ вѣйки ще свири тамъ за ра-

дость и веселие. А кога нѣма радость и веселие, тогива не се качва гайдажията да свири на кжщата. . . Послѣ ще излѣзи невестата на подливъ, като полѣе първо на кума, на калманата, на зетювътъ баща, майка, брате, сестри, родъ, роднини и проч., които щжтъ ѝ даватъ бакшишъ. Като дойде врѣме за обѣдъ, събиратъ се пакъ на обща трапеза и отъ двѣтѣ страни особно. Девѣретѣ щжтъ идатъ при момининтѣ да имъ занесжтъ вино, ракия — отъ зетя. А отъ момкова страна, като се събиржтъ на трапезата съ кума на чело, младоженцитѣ щжтъ излѣзатъ и щжтъ свѣтятъ съ свѣщи на кума. Послѣ щжтъ играятъ бабата и дѣдото арапинъ щжтъ направятъ, като го обарачатъ съ сажди и той ще прави различни смѣхурии. Кога се мръкни (надвечери) щжтъ си испратятъ кума, на когото щжтъ прѣдлагатъ на три мѣста по пжтя трапеза. И кога го испроводятъ до дѣто прилича, младоженцитѣ, като са върнатъ отъ испращанието, щжтъ се наприварватъ до кжщата и който отъ двамата надвари, той щялъ по-много да живѣе.

Тогива се разидватъ сички и се свършва свадбата. Невѣстата ще говѣе (не приказва) до една седмица на домашнитѣ.

Въ срѣда ще иде зетя на работа и вечерьта кога се враща, ще иде едно дѣте да обади на невѣстата, че си иди баю, и тя ще даде бакшишъ на дѣтето. Въ петькъ вечеръ, щжтъ идатъ на гости младоженцитѣ у моминия баща, или на друго мѣсто, и тамъ щжтъ седѣтъ до въ недѣля утренъ; това се казва повръткй. Въ недѣля утринъ щжтъ си идатъ у дома и тогива невѣстата вече проговарва на домашнитѣ. Другата идуща недѣля ще дойде девѣря, да запреде на невѣстата, като сѣдне на кжщний прагъ. И по това започватъ вече да си домуватъ и да мислятъ за бждящето си.

Младоженецъ на повратки.

По насъ има обичай подиръ свадбата младоженцитѣ да отиватъ въ първата седмица въ петакътъ на гостѣ у бащата на невѣстата, и тамъ ще стоятъ до недѣлята. Това се казва **повръткн** или **козелъ** и е останало отъ старо врѣме, когато на повръткитѣ бащата на невѣстата въ сѫботата вечеро е закалвълъ единъ козелъ или прѫчъ, когото цѣлъ наготвели и, заедно съ младоженцитѣ, угощавалъ родъ роднина и съсѣди; тъй повръткитѣ се започватъ отъ петъкъ вечеро, а въ сѫбботата младоженцътъ е длъженъ да иди да свърши нѣкоя работа на дѣда си, или на полето, или другадѣ.

Единъ недомасленникъ зетъ, презъ повръткитѣ въ сѫбботата, поискалъ и той да послужи съ нѣщо на тестя си. А пъкъ билъ такъвъ несрѣтникъ, щото на каквото и да се заловелъ, въ нищо работата му се неудавала.

— Ехъ, иди тамъ, колкото да се испълни обичая, отсѣчи нѣколко вършини, натвари ги на колата и ги донесъ, казалъ дѣдо му, който го разбралъ до колко му сѣче пипиту. Впряга зетятъ воловитѣ, подкарва колата и хайди за дърва. Каращицъ колата дошелъ до едно голѣмо блато, въ което имало много диви патки — чакай да убия малко дивячъ и да се похвале на дѣда си съ ловъ, рѣкълъ и запратилъ съ брадвата върху имъ.

Паткитѣ се подплашили, врькнале; брадвата потѫнала, въ гиоля. Съблякълъ се и тръгналъ изъ блатото да търси, брадвата. Пладнѣ става а брадвата не се намира. Върналъ се кадѣ колата, да се облече, но нито колата ги има, нито воловетѣ, нито дрѣхитѣ. Сега не стига че безъ нищо назадъ, но и голъ. Почаква да се замьрчи хубаво, отъ тукъ забикалялъ отъ тамъ се гужилъ и нишешката вмѫква се у дядови си. Но да влѣзе тъй голъ въ кѫщи,

досрамяло го; вмъкналъ се въ курника отъ дѣто поглѣдвалъ дано замине невѣстата да и се убади, за да му донесе дрѣхи. Кокошкитѣ въ курника се разшумупили и разкрякали.

— Лѣсица е това рѣкълъ тестьтъ, зема единъ колъ отъ тукъ ръгва въ курника, отъ тамъ блъсва, горкиятъ зетъ изялъ нѣколко кюскии. Сполучва та избѣгва и се скрива въ избата дѣто се закротилъ и умърлушилъ. Въ избата имало голѣмъ варелъ съ вино, а пъкъ на зетя отдавно му било жедно; въ марчината напипва грѣздѣя и го запраща на една страна, измъква гужда устата си на дупката, пилъ що пилъ, трѣбало сега като се напилъ да затъкни грѣздѣя, нъ дѣ грѣздей? бара, бара, набарва една патка насадена да мъти, откъсва главата ѝ и съ гагата запушва дупката на бъчвата. — Не би, казалъ си, и виното истече, и патката загина, и яйцата останахъ неизмътени, чакай баръ тѣхъ да измътя; сѣдва отгорѣ имъ, яйцата до едно се смазватъ и той цѣль голь се уцапалъ. На вънъ валяло дъждъ.

Тъща му за да си набере вода за пране подложила подъ стрѣхата на капчюцитѣ кюпови (делви).

Излезълъ зетьтъ да се умие, пъхва въ едната делва двѣтѣ си ръцѣ паднѣма съ шепата си вода, да измъкне направенитѣ си на шепа двѣ ръцѣ не можи, вижда за добрѣ да счюпи кюпя, че да си извади ръцѣтѣ, подигва кюпа, вижда по нататъкъ нѣщо се чернѣе, и пуфъ! кюпя у черното. Черното било дѣдо му, който по него врѣме билъ излязълъ да се расходи. Офъ! извикълъ тестътъ и се прихлюпилъ на земята. Кучета се събудиле, погнале голия зетъ. Горкия трътва на **повръткп** у дома си, тамъ се попипълъ, задницата кучета поотнели: безъ дрѣхи, безъ жена, че и безъ . . . . . .

ПОСЛОВИЦИ.*)

Кога не ще баба да мѣси хлѣбъ, тя цѣлъ день сѣе.

Която мома не слуша баща си и майка си, тя не слушва и мѫжа си.

Да уженемъ мома, колко да не е у дома.

Гащи нѣма, гайди иска.

Съ чузда пита, майченъ поменъ.

Истакахъ си платното, ритамъ ти кросното.

Чуждо магаре на срѣдъ пѫтъ се растварва.

Щото е попово, то си е готово.

Като не знае, па аба лае.

Петима Петка не чакатъ.

На чиято кола се качишъ, неговата пѣсень щешь пѣешь.

Примѣни се Илия, че като се видя, пакъ съ тия.

Додѣто не вѣе вѣтърътъ не се люлее гората.

Бѣжапова майка бѣло носи.

Ти му казвашъ урокъ, а той брои по магарето мухитѣ.

Кой го знае отъ каква вълна му е капата.

На свинята носа да отрежешь, тя си пакъ рие.

Тегли се назадъ, като магаре на лѣдъ.

Додѣто се мѫдрий на мѫдри, лудий се наскачва.

Кажи му аго, да му е драго.

Кога ти се види лесицата кротка, тогазъ най да си пазишь кокошкитѣ.

Надува се като чюрчюлей на лайно.

Комарътъ кога се притѣглилъ съ свой кантаръ тежалъ 99 оки.

---

*) Освѣнъ тия които сѫ печатани въ книги IV. *Момииска сълза*, пакъ изъ сбирката на отца Кожухарова.

Накарай мързеливия на работа, да та научи умъ.
Пречи се като пърле прѣдъ майка си.
Продалъ си лозето, та си купилъ жлебъ.
Който дума, каквото ще, чува каквото не ще.
Куче, което лижи пепела, не го вѣрвай за брашното.
Ризата му бѣла, нъ сапуня му на вѣра.
Шопка (?) село разваля.
Малко ешъ, па купи си ножь.
Лудо давало, мждро земало.
За трънлива круша якъ прътъ.

Докторъ и селенинъ уженинъ за гражданка.

Единъ богатъ нъ глупавъ селенинъ, уженилъ се за гражданка, която завелъ въ селото си. Дошло време, та се поразболѣла жената, тя казала на мжжа си да иди въ града и да й поиска лѣкъ отъ доктора. Мъжътъ билъ до толко простъ, щото не знаялъ, нито какво нѣщо е лѣкъ, нито пъкъ какво е докторъ.

— Ти иди въ градъ, му казала сопнато жената, попитай дѣ сѣди докторътъ, иди при него, кажи му че сьмь болна, поискай лѣкъ, и той ще ти даде.

Става селенинътъ, отива въ града, питва, распитва и намѣрва кжщата на доктора. Безъ да почука на вратята, трасъ, трусъ, вмжква се право въ стаята на доктора, който по това врѣме, като не си билъ испилъ още кафето, кисяло поглѣждалъ презъ прозорцитѣ на пжтя. Ето го и селенина на срѣща му.

— Що щѣшъ тъй, простако недний, още отъ зори, а кого пита че влизяшъ така като въ плѣвница?

Селенина безъ да се догади че е досадилъ на доктора, казалъ му: Жена ма е болна, та ме прати да и дадѣшь лѣкъ.

— «На̀ на тебѣ лѣкъ» казълъ докторътъ, като му зашливосалъ двѣ хубави плѣсници, и го исхукълъ на вънъ.

Помислилъ си глупавия селенинъ че тия плѣсници трѣба да сѫ лѣкътъ, който поискалъ, бързешкомъ отива въ селото при болната си жена.

— Даде ли ти докторътъ лѣкъ? извикала тя, като го видѣла.

— Даде ми доръ два лѣка, отговорилъ услужливиятъ мѫжъ.

— Я дай ми едина, казала жената, да видя да ли ще ми спомогне, че послѣ ще зема другиятъ.

Мѫжъ ѝ приближава до нея: «на́ ти едина лѣкъ» казалъ и ѝ залѣпилъ една хубава плѣсница, сѫщо такава каквато докторътъ нему. — Искашъ ли и другиятъ лѣкъ? попиталъ.

— Да ти се невидѣше и лѣкътъ, и главата извикъла разсърдената жена и се отдрѫпнала въ една отъ кѫщитѣ си да плачи.

— Единътъ лѣкъ беки ще ѝ стигни, помислилъ си селенинътъ, азъ по себе си познавамъ, кога доктора ми го даде че бѣ много лютъ и опърничевъ; се ще и помогни. По това си отишелъ спокоенъ на нивата да оре.

Не щешь ли, слѣдъ нѣколко дни да уздравя жената. Мъжъ ѝ се зарадвалъ за сполуката отъ дадения лѣкъ. — Трѣба да занесѫ нѣщо **бакшишъ** на доктора, рѣкълъ си той. Зема едно гърне масло и два хранени мисиря (фитки), отива въ града и хади пакъ като по прѣди, лудѣшката се вмъква въ стаята на доктора.

— Донесохти бакшишъ, извикълъ селенинътъ отдалечъ. Докторътъ, ако и да билъ терекия пакъ като по-

прѣди, но като видялъ гърнето съ маслото и мисирките поумѣкнълъ и кротко попиталъ:

— Що е това, побратиме, и защо ми носишъ тоя подаръкъ?

— Прѣзъ денѣ си, хани, бѣхъ дошелъ да ви искамъ лѣкъ, за жена си, вие тогива ми дадохте два лѣка, отъ които едина като ѝ дадохъ, уздравя, сега ви донесъхъ малко бакшишъ и едина лѣкъ назадъ.

Доктора бѣзъ да се сѣти кой е този човѣкъ, и какъвъ лѣкъ му е далъ, отъ радости приелъ подаръка, поканилъ селенина да сѣдни, като го почерпалъ съ кафе и една ракия.

— Да ти дамъ ли назадъ едина лѣкъ? попиталъ селенина, като се подигнълъ да си отива.

— Дай го, отговорилъ докторътъ.

Селенина доближава до докторътъ, залѣпва му една хубава селска плѣсница, и безъ да си мисли че е направилъ нѣщо зло, излѣзва и си отива.

Доктороватѣ очи се отвориле четири, чакъ сега позналъ той селѐнина, дошло му на ума и за дадения лѣкъ. Злѣ го заболяло нъ нѣмало що да стори. Прибралъ гърнето и мисирките та си прихваналъ.

Царъ, Кожухаръ и Министръ.

Еднъждъ единъ царъ, като се расхождалъ изъ града си, заедно съ първия си министръ, съзрялъ единъ старъ кожухаръ, който щавялъ кожи край една рѣка, отишелъ царьтъ при него и го попиталъ:

— Старче, защо не си се трудилъ презъ младинитѣ си?

— Трудилъ сьмь се, Ваше Величество, отговорилъ кожухарьтъ, но не за себе си, а за други.

— Че какъ тъй?

— Е тъй е; на три пѫте ми обирихѫ кѫщата, и каквото се види, още два пѫте ще ме обирѫтъ.

Царьтъ позна че кожухарьтъ говори пословѣшки, за то го пакъ попита, сѫщо пословѣшки.

— Ами съ трийсетьтѣ и два, какъ си?

— Тѣ сѫ пакъ трийсетъ и два безъ двайсетъ и деветъ.

— Да ти проводя една патка ускубвашъ ли я?

— Можа, отговорилъ кожухарьтъ, стига да ми се испроводи.

Като се отдалечили отъ кожухарьтъ, царятъ попитълъ министрьтъ си, какво е разбралъ отъ тоя разговоръ.

— Нищо неможихъ да разберѫ, отговорилъ министрьтъ.

— Какъ? изрѣкълъ царьтъ стрѣснато, единъ кожухаръ да ма разбере, а ти като единъ министръ, да не можь толкова да разбѣрешъ една проста пословица, възможно ли е? Давамъ ти три дни врѣме, ако не можь да отгатаешь разговорьтъ ни, сваленъ си отъ постьтъ.

Мислилъ, министрьтъ, билъ си главата, единъ, два дни, но никъкъ не можилъ да измисли отгатката на горнитѣ прикаски. Най сѣтнѣ рѣшилъ се, ако и да било за него унижение, да иди и тайно да испита кожухарьтъ. И отишелъ.

— Истълкувамъ ти разговорьтъ, казалъ кожухарьтъ, по азъ сьмь сиромахъ човѣкъ, искамъ по първо да ми кажите съ какво ще ме възнаградите?

— Ето ви петдесетъ желтици, отговорилъ министрьтъ.

— Благодаре, слушайте сега:

Отговорьтъ ми на царьтъ че трудилъ сьмь се па младинитѣ, по до сега на три пѫте ме обирахѫ, и още два пѫтя ще прѣкарамъ обиръ е, че сичкитѣ ми рожби сѫ женски, отъ които тритѣ додѣ задомихъ нищо въ кѫщи

не остана, а и двѣтѣ, които сѫ моми, додѣ ги изженя колкото сега печеля, и каквото имамъ изъ кѫщи и то не ще остане. А дѣто ме царътъ попита, съ трийсетьтѣ и два какъ си? Той ме попита за зѫбѫтѣ. Отговоратъ ми бѣше че ми се останали само три.

Тукъ се кожухарътъ спря.

— Има още единъ въпросъ, каза министрътъ.

— Има, отговори кожухарътъ, нъ него несмямъ да ти го истълкувамъ.

— Азъ ви заплатихъ за тритѣ гатанки, повтори министрътъ, и вие сте длъжни и третята да ми отгатайте.

Е, тъй като е, безъ да ми се сърдите, ви явявамъ че патката, г. министре, сте Вие, и азъ си испълнихъ обещанието, зехъ ви 50-тѣ желтици, сега си идете по-живо, по-здраво.

Отъ една страна министрътъ си излѣзе благодаренъ, но отъ друга страна, доста посраменъ.

На лошь човѣкъ добро да не правишь.

Когато Иисусъ Христосъ билъ на земята, единъ денъ, като се расхождалъ заедно съ Апостоль Петра, видели единъ сиромахъ човѣкъ, който за прѣхраната си, къртялъ, чупялъ отъ една канарѫ камани за проданъ, работа много тѣжка и мѫчна. На Апостолъ Петра му думиляло за този окаененъ бѣденъ човѣкъ, помолилъ Иисуса Христа да му спомогне.

— Ти незнашь Петре, отговорилъ му Иисусъ Христосъ, на сиромахъ простъ човѣкъ както му направишъ добро и да позабогатѣе, той често става отъ лошитѣ по-лошъ.

— Не, повторилъ Апостолъ Петъръ, азъ вѣрвамъ че този толкова наказанъ сиромахъ, като му се направи добро, ...забогатѣй, той ще стане много харенъ човѣкъ.

— Нѣка да бѫди по желанието ти, отговорилъ Иисусъ Христосъ, иди и му кажи да покопай още на долу, тамъ ще намѣри единъ кюпъ съ пари.

Сиромаха покопалъ още малко и намѣрилъ кюпътъ съ паритѣ и забогатялъ твърдѣ много.

Кога се минало нѣколко врѣме, Иисусъ Христосъ казалъ на Ап. Петра да идѫтъ сега на госте у тогова забогателий човѣкъ, за да му опитатъ човѣщината. И отишле; било се почти мръкнало. Похлопали на вратата, излѣзла ступанката и казала че мѫжъ ѝ го още нѣма, и че той кѫсно се прибира отъ крѫчмитѣ.

— Па ние вече замръкнахме отговориле гоститѣ, нѣма ли за насъ една стаичка, тая вечеръ да принощуваме.

— Добрѣ, отговорила жената, но мѫжъ ми е много опакъ човѣкъ, щото, като го нѣма, ако ви приема, той ще бие и мене че и васъ.

— Той намъ нищо не ще кажи, отговорилъ Апостолъ Петъръ, ние сме му приятели, направили сме му голѣмо добро, и за това той не ще се сърди, но ще се зарадва.

Жената послушала и отворила една отъ най никаквитѣ вѣти стаи и ги поканила. Тѣ влѣзли и се свили едина въ едното кюше на стаята, а другиятъ въ другото.

По едно врѣме дошелъ си мѫжътъ, пиянъ, залянъ, и като разбралъ че има въ кѫщата му чюзди хора, набилъ добрѣ жената си, за дѣто ги прибрала, отишелъ при гоститѣ съ една сопа и хубаво побѫхталъ Ап. Петра, когото съглѣдалъ въ едното кюше.

На сѫмване Ап. Петъръ рѣкълъ на Иисуса Христа: ела моля ти се лѣгни на моето мѣсто, па азъ да лѣгна на твоето, та като доди онзи провълникъ да не бие пакъ мене. Иисусъ Христосъ го послушалъ. Сутрѣнта като се събудилъ лошия човѣкъ, — снощи, рѣкълъ си, побихъ единътъ, сега да ида да набия и другия че още единъ пѫть да помнятъ и приказватъ и на други, кога сѫ дохождале въ кѫщата ми.

*

Ап. Петъръ защото бѣше размѣнилъ мѣстото си, хайди пакъ тоя ялъ боя.

— На ли ти казвахъ Петре, рѣкълъ му Иисусъ Христосъ, че на лошь човѣкъ, ако му сторишь добро, той по лошь става? Ставай сега да си бѣгаме, додѣто не ни сполѣтя още по-голѣмо зло.

НѢКОЛКО ДУМИ,

които се изговарятъ по Хаскювското и тълкуванието имъ.

Хортувамъ вмѣсто говоря.
Пробѣлъ, пробѣлело — зора, зазорило се.
Бѫхта — бия.
Привой — кайшъ (по турски).
Видѣтъ, не го е видѣтъ — види се, не се види.
Обцида на колата — спица.
Клинъ и млинъ — баница, зелникъ.
Пòтора — сѣтнѣ, послѣ.
Камджулъ — верига, коя виси надъ огъня.
Кация — железна лопата за гребене огань.
Стричина — етърва, на два братя женитѣ се казватъ така.
Рука — вика.
Хала, бара — пипа, похваща.
Рѣхки — рѣсни.
Димии — гащи.
Клашникъ — дълга дрѣха безъ рѫкави.
Ушники — убице, мингиши.
Дробенъ — мрьвки, залагъ, хапка, кѫшей.
Дрожде — остатъкъ отъ ястие или друго.
Лялка — кратуна.
Любя — цалувамъ.
Котро — кое.

Кина́ — какво.

Забѣжка. Нѣколко села на югоистокъ отъ Хаскюй ги зовѫтъ *кинанскитѣ села*, защото изговарятъ кина намѣсто *кое*, и проч. Кина́ е това момче? — Кое е това момче? и пр. А селата кадѣ североистокъ изговарятъ женското мѣстоимение *я* — съ *го* или *гѫ*, тъй: да *гѫ* бия, да гѫ *хвана* намѣсто да *я* бия — да *я* хвана.

Мижо — чичо.

Жижа — чина.

Трѫба — платъ свитъ, навитъ на дльжь като кросно, отъ когото кроятъ и шиятъ дрехи.

Забѣлѣжка. Думата *трѫба* въ периодическото списание *Наука* г. 1882 м. Декемврий стр. 568, бѣлѣжка 6. се тѫлкува — *стовна* съ дълговата тѣсно гърло. Отъ самата обаче тамъ песенъ се разбира че е *платъ*, когото Тодората носила подъ рамо, и отишла при терзията да ѝ скроятъ и ушиятъ кафтанче, съсъ зелено гайтанче. А дреха *кафтанче* се прави отъ платъ, а не отъ *стовна*.

Свѣщ. С. Д. Кожухаровъ.

Анекдоти.

Въ училището. Учительтъ пита ученика си: — Въ една кошница има 12 яйца, ако дамъ на трима твои другари по 4. Какво ще остане за тебе?

— Кошницата, отговорилъ ученикътъ.

*
* *

Въ железницата. Двѣ дами, които биле въ единъ вагонъ отъ многото дърдорене помежду си, забравиле се, че има до тѣхъ и страненъ човѣкъ.

— Извинете Г-не, му казала едната, съ многото си говорение, ние трѣба да сме ви доста досадиле.

**

— Никакъ, отговорилъ мжжътъ. Ужененъ сжмь отъ двайсетъ години и сьмь привикнълъ.

* * *

Въ сждътъ. Прѣдставя се прѣдъ сждията жена, обвинена, за дѣто распукала главата на мжжътъ си.

— Защо да правишъ тжй, попитълъ я сждията, ти си му разбила главата до черепътъ; а я помисли, че мжжътъ ти е глава на кжщата, глава на дѣцата, най-послѣ и твоя глава.

— Тъй като е, отговорила жената, нѣмамъ ли право азъ да се располагамъ съ мойта глава?

* * *

Прѣдъ едно сждилище. — А бе защо запрѣли бае Петра?

— Защото открадналъ една крава.

— Ама глупакъ, неможилъ ли да я купи на вересия, че да не я заплати? Азъ продадохъ едному коня си на вересия, стана дохождамъ тукъ петъ пжте отъ какъ сьмъ го навадилъ за паритѣ си, толко разноска направихъ, и пакъ, Господь знае да ли ще си зема паритѣ. Ако бѣхъ да ходя по работата си намѣсто да ходя да се сждя, щѣхъ да спечеля да си купя по-добъръ конь, отъ колкото да търся загубеното.

* * *

Въ наше село голѣма евтиния, казалъ единъ учитель родомъ отъ село, който учителствувалъ сега въ града, една кокошка два гроша, а тука петъ.

— Че защо не стоя въ село, попита ли го.

— Защото въ село азъ никога не сьмь ималъ двата гроша.